ithaka12

Ander kader, frisse blik.

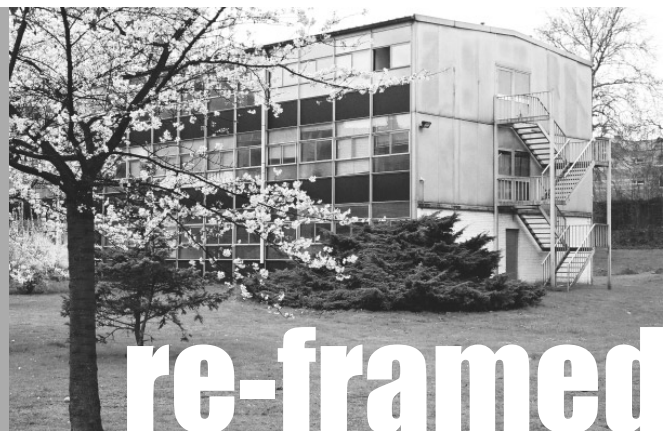

Donderdag 25 maart tot zaterdag 27 maart
COPAL, Van Waeyenberghlaan, Leuven
Een organisatie van ***LOKO-Kultuurraad***

Foto's katern: Pieter Baert, Johan Coart & Christophe Ketels

De publieke broncode

Taal evolueert snel. Twaalf jaar geleden verwees Ithaka nog eenduidig naar het eiland waar Odysseus na zijn zwerftochten thuiskwam. Nu moet Homeros het afleggen tegen het gelijknamige Leuvense tentoonstellingsparcours, dat dit jaar aan zijn twaalfde editie toe is.

Anneleen Cosemans

Terwijl Bill Gates de broncode van zijn software angstvallig verbergt, kan de succesformule van Ithaka niet eenvoudiger zijn. Het jaarlijkse kunstenparcours, dat dit jaar van 25 tot 27 maart plaatsvindt, steunt op drie grote pijlers: jonge kunstenaars, een Leuvense locatie en de *in situ*-kunst die daaruit voortvloeit. Kura, de Kultuurraad der Leuvense studenten, stelt sinds 1992 ieder jaar een nieuwe ploeg enthousiastelingen samen die van de periode tussen oktober en maart gebruik maakt om een flinke portie hedendaagse beeldende kunst samen te stellen. En het publiek tast toe: Ithaka kan jaarlijks rekenen op zo'n drieduizend bezoekers, Leuvenaars, studenten en toevallige passanten.

Kader

COPAL staat voor Collegium Pro America Latina en huisvestte na de Tweede Wereldoorlog seminaristen die klaargestoomd werden om als volleerd missionaris in Latijns-Amerika het katholicisme te verspreiden. Om het groeiende aantal geestelijken te blijven opvangen, werd in de jaren zestig een voormalig paviljoen van de Wereldtentoonstelling uit '58 in de kloostertuin neergeplant. Later veranderde het gebouw en bijhorend paviljoen in een internaat voor scholieren van het Lemmensinstituut, totdat de K.U. Leuven vorig jaar de site overnam. De kloostergebouwen worden op dit moment omgebouwd tot aantrekkelijke studentenkamers, maar het eigenaardige expopaviljoen is klaar voor de sloophamer.

Zeventien kunstenaars uit België, Polen, Spanje en Portugal tonen in en rond het oude paviljoen dertien verschillende werken, van multimediale installaties tot projecties, sculpturen en schilderwerken. De tentoonstelling kreeg dit jaar de titel *'re-framed'*. En daarmee wil Ithaka ons iets vertellen. De huidige ploeg was het erover eens dat Ithaka, na elf lange jaren, nood had aan een nieuw kader. Een frisse invalshoek was nodig.

Reflectie

Als het tentoonstellen in openbare ruimtes in het begin van de jaren negentig nog relatief nieuw en hip was, keek niemand daar anno 2004 nog van op. Het was een opmerking die je de laatste jaren wel vaker hoorde in de Ithaka-geledingen en daarrond. Toen het parcours in 2002 rond de Vaartkom werd uitgestippeld, kregen de toenmalige organisatoren bitse opmerkingen te verwerken, in de eerste plaats van Veto zelf, die het initiatief bloedarmoede verweet. In 1997 was namelijk dezelfde setting al eens gebruikt, weliswaar met zeer verschillende accenten.

Deze geschiedenis indachtig, wilde de huidige ploeg dit jaar niet over één nacht ijs gaan. Voorbereidende gesprekken met kunstenaars en kunsthistorici moesten een hele reeks vragen beantwoorden en nieuwe inspiratie brengen. Waar draaide Ithaka alweer om? Waren het jonge artiesten die op een pittoreske plek in Leuven hun eerste stappen op weg naar een kunstzinnige carrière zetten of ging het veeleer om een origineel thema gelinkt met een betekenisvolle locatie in de studentenstad? Of Ithaka een verrassend antwoord op deze vragen vond, zal deze week zonder meer duidelijk worden.

ithaka heruitgevonden en vernieuwd

Een evenwichtsoefening

De twaalfde editie van het kunstenparcours Ithaka brengt heel wat nieuwe vragen aan de oppervlakte. Hoe kan de werkgroep voor deze editie weer innoverend uit de hoek komen zonder afbreuk te doen aan de projecten en verwezenlijkingen van de afgelopen elf jaar? Ithaka ambieert sinds haar beginfase een springplank te zijn voor aanstormend kunstenaarstalent en stelt zich telkens opnieuw de vraag wat het kan betekenen voor jonge kunst in de lage landen.

Stefanie Lambeens

Niets nieuws wat betreft de keuze om een locatie in Leuven te zoeken. Dit ligt volledig in de lijn met de vorige jaren. Er is wel een vernieuwd engagement bij de werkgroep, in die zin dat er vele vragen gerezen zijn bij zo goed als alle aspecten van de tentoonstelling. Centraal staat de vraag naar coherentie in een groepstentoonstelling, op het eerste gezicht wat paradoxaal. Vele mogelijkheden kwamen hierbij aan bod: wordt er gekozen voor een centraal concept of primeert de locatie? Zo ja, een neutrale ruimte, waar de kunstenaars hun eigen stempel op drukken, of een betekenisvolle omgeving?

Nieuwe bedenkingen drongen zich op. De impact van de organisator op de creatie van die coherentie werd aan de kaak gesteld. Deze discussies bewandelden het dunne pad tussen thematiek en locatiegerichtheid, evenwicht moest er zijn. Coherentie is immers van belang voor de toegankelijkheid naar het publiek toe, maar daartegenover staat de werkgroep. Mag zij zomaar die arbitraire rol spelen om te bepalen wat goed en niet goed is?

Deze editie werd dan ook gekenmerkt door veel discussies en gesprekken: heel wat mensen uit het veld schaarden zich rond de tafel om de vele vragen van antwoord te dienen waaronder Steven Vandervelden van kunstencentrum STUK, Professor Hilde Van Gelder van het departement Kunstgeschiedenis aan de K.U.Leuven, Kristof Van Gestel, beeldend kunstenaar en vroeger deelnemer aan Ithaka en Jean Bernard Koeman, kunstenaar en docent.

Vraagstukken

Even dreigde deze gesprekken spaak te lopen op nieuwe vraagstukken, maar juist dan kwam men op de proppen met een interessante locatie: een oud paviljoentje in een Leuvense kloostertuin. De fundamenten voor Ithaka 2004 werden gelegd en dit gebouw vormde de plek bij uitstek om zowel coherentie te creëren, als de kunstenaars van voldoende context te voorzien. Het evenwicht was gevonden.

De vragen en bedenkingen werden hierbij niet zomaar van de baan geveegd, maar in de plaats probeerde de werkgroep de overtollige ballast te scheiden van de essentie. In concreto: hoe spelen locatie, kunstenaars, curatoren en publiek op elkaar in? Zoals gezegd is de locatie het vertrekpunt geworden van Ithaka 2004. Toch blijft deze twaalfde editie de grenzen aftasten tussen de vier aangehaalde elementen. Drie rondetafelgesprekken met de kunstenaars zorgden ervoor dat niet alleen de werkgroep en de kunstenaars dichter bijeen werden gebracht, maar waren ook een stimulans voor onderling contact en interactie.

Voor het publiek zal waarschijnlijk de tot de verbeelding sprekende locatie in het oog springen en de eigenwijze kijk van de jonge kunstenaars hierop, maar op de vooravond van haar puberteit heeft de twaalfjarige zich toch klaar bewezen voor de toekomst.

In dromen

Met drie gingen we op pad, op zoek naar wat een van onze fotografen *de barak* noemde. De barak lag ergens in een kloostertuin, verborgen achter metershoge muren, zo vertelde hij. Een ander sprak honderduit over een imposant glazen paviljoen, opgetrokken uit de overmoedige profileringsdrang van het modernisme. Uit de vele verhalen die de ronde deden, konden we hoogstens opmaken dat het om een wel heel eigenzinnig bouwwerk ging.

Kurt Smeets

Omdat we ons meestal slechts ophouden in een driehoek die uitloopt op ons kot, de Veto en de Oude Markt, strandde onze zoektocht op het Sint-Jacobsplein. Wat ongemakkelijk bleven we ter plaatse trappelen tot één van ons zich vermande en een rasechte *lèvense* dame aansprak. Of ze soms een klooster in de buurt kende? Neen. Of ze dan misschien kon zeggen waar de Van Waeyenberghlaan lag? Met de glimlach wees ze ons, bastaards in een stad waarin we ons meer dan elders thuisvoelden, de weg.

Expansiedrift

Al van ver viel ons oog op de grote stenen muur die, tot onze verbazing, een nog veel groter park omsloot. Van bij onze eerste stap in de grote kloostertuin, stootte onze blik op een bouwsel dat daar helemaal niet hoorde. Vaalwitte zijgevels, afgebladderd en afgevreten door de mossen, een glazen voorgevel, opgehangen in een grijs metalen traliewerk. De barak had meer iets van een failliet bedrijf, het paviljoen meer iets van een verkommerd flatgebouw.

Niet goed wetend wat we ervan moesten denken, wandelden ons plots twee zusters tegemoet. Of we ook bij die kunstenaars hoorden? Neen, we kwamen stof opdoen voor ons artikel in het studentenweekblad. Ze hielden de pas in, bleven staan. Met die rustgevende glimlach waarmee veel zusters al zoveel miserie hebben verzacht, deden ze ons, bastaards in een tuin van God, hun trieste verhaal. Dat het toch godgeklaagd was. Dat zij die zich hier al zo lang thuis voelden, uit hun klooster waren gekocht. Nog dertig jaar mochten ze blijven van de heren van de Katholieke Universiteit. Niet dat ze die uitvaart nog zouden meemaken, neen, zo jong waren ze niet meer, dat wisten ze ook wel.

Hun droom was weggekocht, per opbod. Hun droom van een klooster in Leuven, waarin generatie na generatie nieuwe vrouwen zouden kiezen voor een leven van naastenliefde. Vroeger konden ze zich nog troosten met de gedachte dat het even moeilijk ging, dat de mensen een tijdje hardhorig waren voor roepingen, maar nu, nu restte er niets. Zelfs in betere tijden zouden er geen zusters meer kuieren in de tuin of op een paar minuten wandelen zieken troosten in Sint-Rafaël. Weg klooster, weg thuis, weg hoop, verslonden door de expansiedrift van het universiteitsbedrijf. Nieuwe goden, nieuwe wetten.

Braakpand

Bittere woorden versluierd in een zoete glimlach. De zusters zetten hun weg voort, wij de onze. Als ingang van het vreemde bouwwerk dienden twee glazen deuren in de zijgevel die uitgaven op een lange gang. Links en rechts lagen kleine, gedrongen kamertjes van nauwelijks een paar vierkante meter, sommige open, andere gesloten. Het rook er muf, de geur van kraakpand kwam ons tegemoet. Kim Brewée, een jeugdig kunstenaar die graven delfde in de kloostertuin, begroette ons en leidde ons binnen in een van de nauwe kamers. “Can we come in?” “Please, off course!” antwoordde een vrouwenstem.

Marga Garrido [untitled], een jonge Madrileense, schilderde de horizonlijn van een sprookjesachtig gebergte op een rode muur waarvan stukken verf zich hier en daar naar boven krulden. Een reusachtig landschap dat het verstikkende kamertje uit zijn voegen deed barsten. Ze vertelde hoe ze eerst meende iets kleins uit te werken, passend in het gedrongen kamertje. En hoe ze dan die logica omkeerde, want enkel iets groots kon de geslotenheid van de kamer ten volle weergeven.

Dat de ruimte veel te klein is om het schilderwerk in zijn geheel te vatten, irriteert je. Om een totaalbeeld te krijgen van de muurschildering wil je verder achteruit stappen, maar dat is net onmogelijk in het minieme kamertje. Je bent verplicht de kamer te verlaten en het werk schuin te bekijken. Verder de gang instappen biedt ook geen oplossing. Hoe verder je gaat, hoe meer het schilderwerk aan je blik ontsnapt.

Godsgeloof

We sloten de deur en lieten Marga rustig verder penselen. Kim toonde ons een kamer aan de overkant waarvan het raam uitgaf op het park. Een boomstam rees uit de vloer omhoog en boorde zich via het plafond naar de eerste verdieping. **Kim Vandaele [f(l)ight 58]** plantte een boom in het gebouw die zich verdieping na verdieping, plafond na plafond verder vertakt. Een van de kamertjes waar de boom passeert, voorzag haar kompaan Vladimir Ivaneanu van een oubollig barok interieur. Zo creëerde hij zijn eigen theatrale wereldje, een mentale vlucht om de confrontatie met de harde realiteit te ontlopen.

Onze eerste indruk van het gebouw met een handvol werken dat we al konden bekijken, wekte veel vragen op. Welke realiteit liet zo’n beangstigende indruk na dat alleen een droomwereld uitweg bood? Wat bezielt deze kunstenaars om in dit desolate interieur werken op te richten die heen en weer slingeren tussen openheid en geslotenheid, droom en realiteit? Hun voornaamste inspiratiebron werd de geschiedenis van dit bouwvallige paviljoen. Op de wereldexpositie van ‘58 vertolkte dit futuristische bouwwerk het megalomane vooruitgangsgeloof waarin de overlevenden van de wereldoorlogen troost vonden. Niet veel later werd het modernistische paviljoen afgebroken en heropgebouwd in deze kloostertuin om dienst te doen — je raadt het nooit — als huisvesting voor seminaristen. Een paviljoen, eens nog in de schaduw van het atomium, symbool voor de exponentiële toename aan wetenschappelijke kennis, diende nu het onwrikbare godsgeloof. Werd de thematiek van het gebouw omgekeerd in zijn gebruik als seminarieverblijf?

Misschien wel, maar misschien was het contrast ook weer minder groot dan het lijkt: zoals de ontbering van de oorlog de gouden jaren vijftig vooruit stuwde, zo stimuleerden de bekrompen kamertjes in het paviljoen de fantasie van de toekomstige missionarissen. Nog een paar jaartjes volhouden en dan mochten ze de wijde wereld intrekken om het Woord te verkondigen tot in de verste uithoeken van Patagonië! Toen het paviljoen vele jaren later dienst deed als internaat voor muzikanten aan het Lemmensinstituut, was het niet anders. Opgesloten tussen een lavabo, een bed en een kast hebben velen wellicht door het grote raam naar de sterren gestaard terwijl ze zich in slaap susten op de ingebeelde klanken van hun lievelingsinstrument. Vladimir schrijft dan ook: “Op plaatsen waar de mens letterlijk beperkt wordt, is de droom van het verlangen naar vrijheid heel sterk aanwezig”.

Vogelkooitje

De graffiti die de internen op de muur tekenden zijn daarvan de stille getuigen. Het mooiste bewijs is misschien wel de tekening van een boom op wiens takken net een vogel is geland, een tekening die de kunstenaars hier aantroffen en die je ziet in een kamer naast de boom op de eerste verdieping. Kim zat zelf op internaat en had de gewoonte haar ontsnappingsdrang op een heel plastische manier uit te drukken. Ze zocht haar toevlucht in allerlei natuurelementen die haar hielpen los te breken uit haar isolement en de uniformiteit te doorbreken. De boom beeldt datzelfde verlangen uit en toont de vergankelijkheid van deze pedagogische dwangbuis: het park parasiteert op het gebouw. Buiten dringt binnen. Droom wordt werkelijkheid.

Zo lijkt het althans, want in het hoogste kamertje eindigt de kruin. Zal hij nog verder groeien? En wat te denken van de ladder die naar een vogelkooitje leidt? Klimmen we, op zoek naar het geluk, steeds dichter naar onze kooi? Raken we bevangen door onze dromen?

gevangen

re-framed

Wie de trappen opklimt naar de eerste verdieping, stoot in de kamertjes aan de linkerkant op een sculptuur van **Philippe Cloes [untitled]**. Door de wanden lopen kabels die de weg beschrijven die de mens in zijn evolutie heeft afgelegd. Een doorzichtige wand lijkt hem ongeremde vrijheid te beloven, maar wil hij verder, dan kan hij niet anders dan bukken voor deze onvatbare *creatio ex nihilo* die de cultuur introduceert. De geëvolueerde mens wordt aan de ketting gelegd door morele geboden en verboden. Er wordt hem nog vrijheid gegund, dat wel, maar binnen het kader dat hem omringt. Het opgehangen metalen kader symboliseert dan, gezien het verleden van de locatie, het kamertje waarin de toeschouwer zich bevindt. Een evolutie van lust in het primitieve, *das Behagen in der Unkultur*, naar onlust in het gecultiveerde, *das Unbehagen in der Kultur*.

In het midden van de gang vind je aan je rechterkant het werk van de Poolse fotografe **Julia Wlodkowski [untitled]**. Ze dacht verschillende taferelen en fantasieën uit en nam daar vervolgens foto's van. Uit die *fantasmen* pikt ze objecten die ze uitvergroot in reële grootte. Haar fantasie komt tot leven in een levenloze locatie, maar net als de inscripties van de internen, blijft het niet bij een vluchtige verbeelding, maar laat elk droombeeld letterlijk sporen na.

In het begin van de gang ontmoet je een vreemde Portugese danseres, **Rita Vilhena [art in progress, part 1: aspects of space]**. Ze verbeeldt de dwanghandelingen waarmee een paranoïde vrouw haar angst voor een architecturale apocalyps tracht te ontladen. Haar personage verwijst naar één van Brussels architecturale hoogstandjes: La Femme, een gebouw dat dreigt gesloopt te worden. Het concept stamt van architect Bert de Muynck die ten strijde trekt tegen de maniakale vooruitgangsideologie en de desastreuze gevolgen daarvan voor de architectuur. Deze performance draait rond vergankelijkheid: hoe iets het ene moment nieuw kan zijn en het andere moment helemaal in de vergeethoek komt te staan. La Femme, het klooster, het paviljoen: allemaal trieste voorbeelden van deze evolutie.

Herhalingsdwang

In het midden van de gang focust **Iris Vrints [uitzicht(loos)]** net als Annelies op het claustrofobische gevoel. Met een *bic* krabbelde ze verwoed op een papier waarvan de frustratie valt af te lezen.

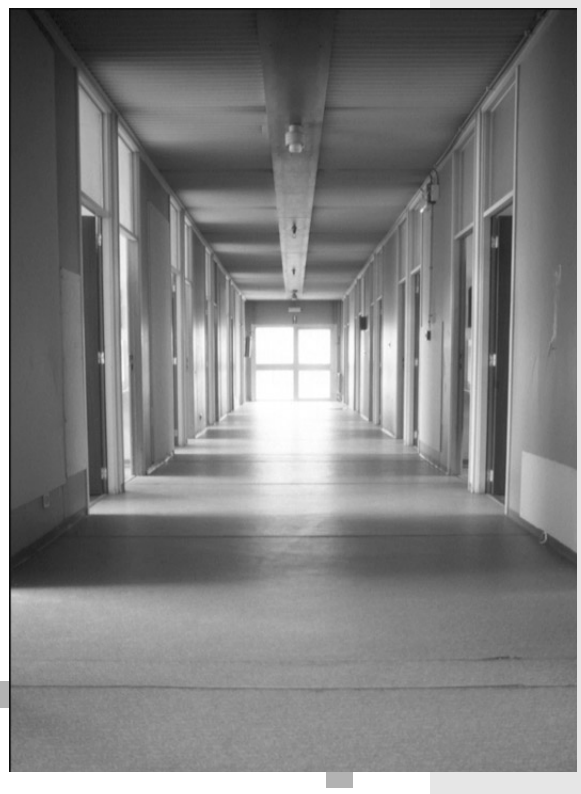

Poëzie

Even verder palmden **Lien Nollet [dialoog 1]** en **Fabien Delathauwer [dialoog 2]** telkens enkele kamers aan de linker- en rechterkant in. Het werk hoort enerzijds samen, maar kan ook wel apart staan. Het idee van internen die daar sliepen en heel dicht naast elkaar leefden inspireerde hen tot twee werken rond *actie-reactie*. De muren zijn zo dun dat anderen zelfs horen wanneer je beweegt. In die overdracht van geluiden ontstaat een dialoog. Lien filmde een heleboel onbenullige reacties op bepaalde dagelijkse acties: een vogel vliegt over en je kijkt omhoog, je stapt in een plas en vloekt omdat er modder op je broek hangt. Een banale, vlugge dialoog zoals we die zelf voerden in onze onbeholpen reactie, doordrenkt van jeugdig idealisme, bekommernis en frustratie, op de machteloze actie van de zusters. Af en toe vertraagt Lien de beelden waardoor een andere sfeer ontstaat die ze zelf omschrijft als een vorm van poëzie die de banaliteit van het werk tegengaat.

Dat er jarenlang jongens van het Lemmensinstituut in het gebouw verbleven, bracht Fabien op het idee jongens te filmen die met hun stem bezig zijn. Hij vond drie koppels: een eerste hield zich bezig met theater, een tweede met een bandje en een derde met soul en jazz. De koppels verschillen dus volledig qua genre en elk krijgen ze een aparte kamer. In elke kamer staat een bureau, een kast en een spiegel. Als je goed oplet, zie je dat de positie van de stoel in elke kamer verschilt waardoor de kamers op minimale wijze toch anders zijn. Om de aandacht op de stem te vestigen, werkt Fabien vooral met stilstaande beelden, maar zodra je een stem hoort, komt er beweging in het beeld. Het beeld loopt dus mee met de stem in plaats van omgekeerd. In de kille aaneenschakeling van beelden wil hij komaf maken met het lichamelijke en het onpersoonlijke van het gebouw benadrukken. Bij deze werken staat het verbale contact centraal. Daaraan ontsnappen blijkt onmogelijk, want de kartonnen tussenwand dwingt je naast en met elkaar te leven ook al is de ander niet altijd gewild.

Erotiek

Het claustrofobische gevoel dat de kamertjes opwekken, gold als uitgangspunt voor **Annelies Van Camp [v.l.n.r.]**. In een kamertje op het eind van de gang projecteert ze een spelend bandje dat bovendien echt door de kamer loopt. Aan de wanden zijn verschillende spoelen bevestigd waarlangs de filmband zijn weg aflegt. Waar in film de ruimte op het canvas wordt geprojecteerd en de kijker er een driedimensionale interpretatie aan geeft, wordt hier de ruimte zelf een kijkobject, afgebakend door het filmbandje. De spoelen lijken wel boeien, het bandje een ketting die je blik gevangen houdt.

Een verdieping hoger zie je hoe **Sammy Ben Yakoub [i'll join you in your sleep]** net als Fabien getroffen werd door het feit dat de voormalige bewoners muzikanten waren. Een gegeven dat hem heel paradoxaal in de oren klonk, omdat muziek volgens hem synoniem staat voor vrijheid. Hij gebruikte twee kamers, een in het begin en een ander op het einde van de gang. In de ene kamer drinken twee mensen wijn en vrijen met elkaar. De grond is bedekt met aarde — een verwijzing naar doffe klanken zonder creativiteit. De kamer baadt in een rode kleur.

In de andere kamer zie je een naakte jongen die zijn kamer als instrument hanteert en noten op de muur schrijft. Het krijsende geluid van zijn krijtje klinkt als muziek. De jongen maakt muziek door muziek te schrijven. Met zijn naakte lichaam komt de verborgen erotiek van het jongensinternaat bovendrijven. De vloer ligt bezaaid met kiezelsteentjes die een hard en scherp geluid maken als je erover stapt. Scherpe klanken die verwijzen naar de eenzaamheid van deze jongen die verlangt naar een ander die hij niet krijgt. Aan het amusante koppel geeft Sammy een destructieve connotatie, terwijl hij de pijnlijke eenzaamheid ziet als een heel creatief en constructief gegeven.

Vervolgens filmde ze het warrige eindresultaat en projecteerde dat op de wand van een kamer. Door die projectie voortdurend te laten verschuiven, lijkt het alsof er beweging komt in de kamer. Alsof je dromen je op sleeptouw nemen en je kan wegvluchten in je eigen cocon. Tevergeefs: alle gedachten keren terug en je fantasieën lopen uit op een eindeloze zelfvernietigende herhalingsdwang. Het bevrijdende wereldje waarin je je een ogenblik koestert, vervalt al vlug tot een uitzichtloos niets.

Aan de overzijde stelt **Hans Wuyts [I edenas have]** zijn verzameling pratende planten tentoon. Vraag ons niet waar hij ze heeft gehaald, maar spreken doen ze! Je begeeft je in een spel van aanlokken en afstoten. Een groteske parodie op het leven in een internaat: als plastic planten gaan de inwoners van de eenzame capsules met elkaar een babbeltje slaan.

Colin Waeghe [... met zicht op de tuin] confronteert je aan het eind van de gang met jezelf. De vloer, de wanden en het plafond bespiegelen mekaar. Als je binnenwandelt, voel je je geklemd tussen je eigen spiegelbeelden. Jij bent het die jezelf gevangen zet. Een klein stuk venster geeft je de kans om toch even buiten te kijken. Colin wil vooral niet denken in de plaats van de bezoeker. Wat je vandaag denkt, lijkt morgen plots niet meer te kloppen en dan kom je misschien tot heel andere gedachten. Een kamertje… 'met zicht op de tuin'.

Boekengevecht

Je voelt je bevrijd als je naar beneden gaat en lucht kan happen in die grote tuin die zonet nog een luchtspiegeling leek. **Kim Brewée [burying the archives]** was gefrappeerd door het verhaal van een Amerikaanse onderneming die archieven met bezwarende informatie in de woestijn had begraven. "Als je niet wil dat iets geweten is dan verbrand je die archieven toch?" Leuk om weten dat een kunstenaar tijdens zijn voorbereidingen bezwarend materiaal vond achter een kast in één van de kamertjes: een lesbische pornoprent met een blad waarop stond: "Betrapt!". Betrappen en betrapt willen worden: ook dat hoort bij het internaatsleven.

Naast het paviljoen springen de tentjes van **Bram Ollieuz [aufstehen, langschläfers!]** in het oog. Op kamp in Duitsland sloeg hij ooit zijn tentje op naast een internaat in dezelfde stijl als het paviljoen. 's Morgens werd hij gewekt met een regen van boeken: de internen vierden hun laatste schooldag met een heus boekengevecht. Die ludieke anekdote vermengde zich in Brams hoofd met een grauw verleden. De pijn van zijn grootvader toen die tijdens de oorlog in een Duits concentratiekamp trachtte te overleven. De foto's waarop zijn grootouders lachend voor het atomium poseerden, terwijl ze nauwelijks vijftien jaar voordien in de meest barre omstandigheden moesten vechten voor hun leven. De verstrengeling van beide verhaallijnen mondt uit in een scherpe kritiek op die megalomane vooruitgangsvreugde.

Rinus Vande Velde [untitled] bevestigde aan de voor- en achtergevel van het gebouw de armen en benen van een grote sculptuur. De figuur lapt alle beperkingen aan zijn laars en gaat dwars door het gebouw. Hij schrijft:

Hij wijst naar wat hij wil
Daarom wijst hij
Hij weet niet wat hij wijst
Dat maakt ook niets uit

Het klinkt als de toverformule van een weeral geslaagde Ithaka. Zolang ze wijzen, in welke richting ook, raken ze niet verstrikt in een droom die stilstaat, maar blijven ze grenzen verleggen. Elke nieuwe grens betekent een nieuwe droom die verder gaat. Zoals ook de zusters verder moeten.

Uit de buik

“Sammy, stop met piano spelen”

Een nobele onbekende kunnen we Sammy Ben Yakoub niet meer noemen. Tijdens UUR KULtUUR konden we al in vervoering gebracht worden door de muziek die hij schreef voor een productie van WERKHUIS. Ithaka biedt ons de kans om dieper kennis te maken met dit vat vol talent.

Sieghild Lacoere

Veto: *Wat vind je van het concept van Ithaka dit jaar?*

Sammy Ben Yakoub: «De geslotenheid van de kleine kamers interesseerde mij uitermate en het feit dat daar muzikanten in leefden. Je krijgt een gevangen gevoel in zo’n ruimte en net die mensen die nood hebben aan vrijheid komen daar terecht. Mensen met behoeften ook, seksuele verlangens. Mijn enorme fascinatie voor de natuur is ook in terug te vinden in mijn werk. Veel vogels zijn er te zien, vogels die ik als kind ging bespieden in de bossen.»

Veto: *Je schildert, maakt muziek, fotografeert, schrijft… Als je een bepaalde impressie hebt van iets, doet het er dan toe voor jou in welke vorm je die naar buiten brengt?*

Sammy: «Voor mij maakt dat niet uit. Je kan schrijven, fotograferen, muziek maken, videofragmenten gebruiken, maar hoe het idee naar buiten gebracht wordt, maakt eigenlijk niet uit. Mocht ik veel belang hechten aan een specifieke vorm, dan zou ik niet met al die verschillende dingen bezig zijn.»

«Het blijven instrumenten. Je zou de vraag kunnen stellen aan iemand die muziek schrijft. Schrijf jij muziek met de trompet, de piano en met een gitaar? En hoe komt dat eigenlijk, zeg je dan altijd hetzelfde? Nee, ik denk dat je muziek kan spelen met de verschillende instrumenten die je hebt, maar ook beeldend kan je met verschillende instrumenten zoals fotografie, schilderen… iets tot uiting brengen.»

Veto: *Is de manier waarop je een idee uitwerkt dan een soort communicatiemiddel?*

Sammy: «Enerzijds wel, maar anderzijds heeft ieder instrument zijn wetmatigheid en je moet rekening houden met het instrument op zich. Als je bijvoorbeeld piano speelt, heb je die piano waar je voor staat. Jij zegt iets tegen die piano, maar die piano zegt ook iets tegen je terug. Het is *gij* tegen de piano. Met een schilderij is dat net hetzelfde, dat is ook een gevecht. Jij schildert ergens een bepaalde kleur, maar opeens zegt dat schilderij tegen jou “ah nee…” Uiteindelijk is dat echt een discussie met een gesprekspartner»

Bars

Veto: *Je hebt helemaal geen muzikale opleiding genoten en bent volledig autodidact. Hoe zijn de mensen van Rosas bij jou terecht gekomen om muziek te componeren voor een dansproductie?*

Sammy: «Ik speel al piano sinds mijn tiende. Heel even heb ik op een muziekacademie gezeten, maar ik durfde daar niet zingen en kon geen noten lezen. Dan ben ik thuis aan de piano gaan zitten en beginnen spelen. Mijn moeder riep constant ‘Sammy, stop met piano spelen’, maar Sammy doet dan toch altijd lekker weer verder. Op een bepaald moment was er een optreden met school en iedereen vond dat fantastisch goed. Zo had ik toch opeens de bevestiging dat ik het wel kon.»

«Toen ik ging studeren in Brussel ben ik in bars beginnen spelen, om geld bij te verdienen. Heel blind deed ik daar mijn zin bij het spelen, omdat het de enige piano was die ik had in Brussel. Heel toevallig zat daar op een keer iemand van *Rosas*, die hoorde iets in mijn muziek wat hem intrigeerde, we raakten aan de praat en een paar weken daarna zat ik in de studio’s van *Rosas* om muziek te schrijven voor de Rosas-productie *Miura Verona*.»

Veto: *Creëer je altijd nieuwe muziek?*

Sammy: «Ik kan geen noten lezen. Ik speel echt vanuit het beeld van het klavier, het is net een schilderij en dan speel je met de klankkleuren. Enerzijds is dat wel tof, want je kan heel veel wegen uit en de mensen voelen echt dat ik vanuit de buik speel. Waar je zeker van mag zijn, is dat als iets één persoon kan raken, dat het dan veel mensen kan raken. Als er iets menselijk is, dan is het dat menselijk gevoel, een intentie, een warmte… Ik heb niet zo de behoefte om telkens met het meest innoverende voor de dag te komen en de kunst opnieuw uit te vinden.»

«Voor mij is het genoeg om iets moois en aangrijpends te creëren. Ik heb wel andere dingen te doen dan de discussie aan te gaan over het feit of een urionoir in een museum plaatsen kunst is of niet. Anderzijds zijn er de technische beperkingen. Ik zal nooit het niveau bereiken van bijvoorbeeld Chopin. Alhoewel, ik gebruik een andere techniek die ik zelf heb uitgevonden. Maar je moet mij dus niet vragen om een bepaalde sonate te spelen, want dat lukt gewoonweg niet. Dat is een heel andere logica.»

Kunstzinnig koppel in dialoog

Tussen vlucht en vrijheid

Fabien Delathauwer en Lien Nollet: twee kunstenaars, één koppel. Samen babbelen ze over kunst, proberen hun ideeën in woorden te vatten en vorm te geven. Een overdracht die uitmondt in werken die het relaas doen van een kunstenaar in contact met zijn omgeving. In de titels van hun installaties, Dialoog 1 en Dialoog 2, schuilt dan ook de sleutel naar hun creativiteit.

Kurt Smeets

Veto: *Wanneer kreeg de kunstmicrobe je te pakken?*

Lien Nollet: «Toen ik nog economie-moderne talen studeerde, zat Fabien al op de kunstschool en wilde hij beeldhouwen gaan studeren. Die droom maakte wel iets bij me los. Mijn vader is bovendien kunstfotograaf en ik was dus niet zo bang om kunst te gaan studeren.»

Fabien Delathauwer: «Beeldhouwen sprak mij wel aan, maar omdat Lien al een jaar eerder beeldende kunst kon gaan studeren, zat ze een jaar hoger dan ik en deed ik na een tijd gewoon mee wat zij deed. Videokunstenaars boeiden me bovendien enorm en ik geloofde dat ik in die richting veel verder kon gaan. Ik besloot dan film te gaan studeren. Als beeldhouwer werk je als individu, maar een film kun je niet op je eentje in elkaar steken. Je omringt je met twintig, dertig mensen en vervolgens moet je alles kunnen organiseren, tijd maken en geld verzamelen.»

«Zo brak ik met de idee dat ik de wereld ging veranderen met mijn gedachten. Op de filmschool kwam ik plots een basketter en een socioloog tegen en dan bleek dat die mensen niets begrepen van al mijn theorietjes, omdat ze zelf met heel andere zaken bezig waren. De hoge dunk van mezelf in de kunstwereld is volledig weg.»

Vlucht

Lien: «Vorig jaar werd ik geselecteerd om aan het Hoger Instituut voor Schone Kunsten in Antwerpen te mogen studeren. Dat is iets heel apart: je werkt in een atelier waar je dag en nacht kan verblijven. Er hangt een internationale sfeer door de vele buitenlandse studenten en gastdocenten. Je mag hen je werk tonen en zo raak je in gesprekken verwikkeld waaruit je veel uit bijleert.»

Veto: *Is het een voordeel dat je tijdens Ithaka met andere jonge kunstenaars in contact komt?*

Lien: «Ik zond vooral een voorstel in voor dit project omdat ik dan de kans kreeg nog eens te werken met een specifieke locatie. Hier kan ik een keer iets uitvoeren dat niet voor school, maar voor mezelf is. Al laten ze je tijdens je opleiding Beeldende Kunsten wel vrij: iedereen krijgt de kans om zijn eigen weg te zoeken waardoor je eigenlijk geen bepaalde basis of specifieke techniek krijgt aangeleerd.»

Fabien: «Ik beschouw het een beetje als een vlucht omdat ik met mijn filmstudies ongelooflijk veel werk heb. Als je zoveel moet werken voor school, verlies je aan ideeën en vrijheid. Ithaka is ook een mooi vertrekpunt om weer verder te gaan. Het staat aan het begin van weer een nieuwe evolutie.»

Veto: *Heb je die ruimte nodig om creatief te zijn?*

Fabien: «Ja, maar soms moet er een deadline zijn ook als je werk niet af is. Wat nog niet lukte, voeg je toe en rond je af in je volgend werk. Bij beeldhouwen werk je iets af en ben je enorm blij, in de film frustreer je je erover dat niets afraakt.»

Veto: *Valt het mee je te profileren als jonge kunstenaar?*

Fabien: «Eigenlijk zijn er veel te veel kunstenaars.»

Lien: «Een ander probleem is dat er een aantal kunstenaars met een grote naam steeds opnieuw worden gesponsord. Er zijn oudere kunstenaars die nog steeds beurzen krijgen terwijl ze dat niet langer nodig hebben. Bovendien zitten er vaak vriendjes in de commissies die de beurzen toekennen.»

Fabien: «Maar ofwel ben je goed ofwel ben je niet goed.»

Lien: «Dat klopt niet helemaal: je moet ook een portie geluk en een portie relaties hebben.»

Fabien: «Je moet het inderdaad goed kunnen uitleggen, maar het moet natuurlijk ook goed zijn. Het probleem blijft dan wel wie oordeelt en op basis van welke criteria beslist wordt of je werk kwalitatief sterk staat.»

Lien: «Soms heb ik wel schrik: ik hoop dat ik geen gefrustreerd kunstenaar word.»

Veto: *Jullie vormen een koppel. Straalt dat af op jullie werk?*

Fabien: «Onze kracht is dat we elkaar blijven steunen en samen groeien. Als ik van de filmset thuis kom, voel ik me doodmoe, maar dan zit daar altijd iemand aan mijn been die vraagt of het goed is waar ze mee bezig is en dan begin ik mezelf ook weer te bevragen *(lacht)*.»

g(e)spot

ithaka12

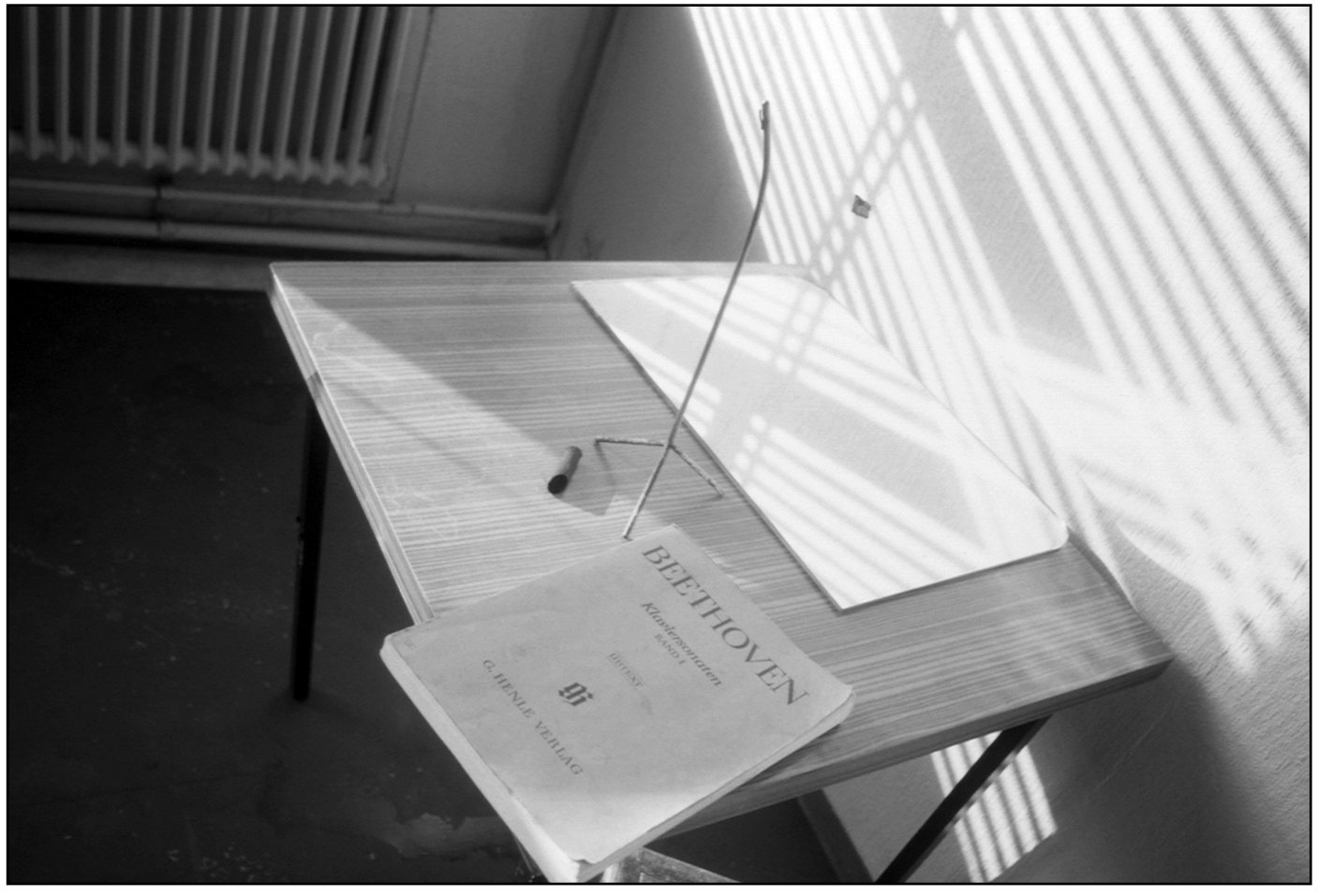

foto's: Christophe Ketels